

Vivat, ut Ciceronis totaque legatix in orbe.

Oratio in Comitio Provincialibus habita
anno Domini 1557. à Fr. Ludovico Legionensi.

Thema.

Quis pius est fidelis servus et prudens quem
Constituit Dominus super familiam suam,
ut det illis cibum in tempore? Math. Cap. 24.

Ego Paucos admodum reverendi, si mea optio fu-
isset, vel in hunc locum, quavis si ornatissimus
nunquam ascenderem: vel si dicendum mihi necessario
esset, id quovis alio potius quam hoc tempore facerem.
Alterum enim ut in perpetuum silere vellem ea-
res facit, quod hec, quæ Comitio Provincialibus tex-
tio quoque anno habetur oratio, quam maiores nos-
tri salutarem Provinciæ esse voluerunt: paucim au-
diorum errore, qui quæ latine dicuntur, ea speciose
magis, quam vere dici putant: paucim concionato-
rum culpa, qui in publica causa voluntati paucorum
incedunt, ad vanam ostentationem est contexta.
Alterius autem, ut alio potius dicere, quam hoc tem-
pore mallet, ea causa est, quod in tanta totius Provin-
ciæ perturbatione, tanto discrimine, et nihil de com-
munibus miseris dicere homini ingenuo turpe est;

et id sine multorum gravi offensione facere est valse di-
ficile. Sed quoniam mihi et dicendum est, et hoc potissi-
mum tempore dicendum, et id ut quam recte fiat, in
mea, atque etiam in verba est positum; ego quod ad
me atinet, ut orationem meam non ad privatam gra-
tiam, sed ad publica commoda dirigam, ut nihil aut a-
more celem, aut metu reticeam, utque ea omnia, ita
plane, et citra fucum faciam, ut vobis nimis quam
vere et ex animo dicta fuisse videamur sedulo qua-
rum in me erit, preterabo. Por, quod verum est sim-
plici veritati et orationis meae necessarijs aculeis facile
veniam conceditur, si vel ejus quod me deceat, vel illius
quod in Provincia tempora exposcant rationem habe-
re velicio. Nec enim sic desipio, ut si mihi uxum.
viv erret librum, non malletm orationem meam hila-
rem esse: et celebrandis hominibus gratiosam, et si
quid in eo genere possem exaudiam, quam tuncem,
et severam, et aut oximum notatione odioram:
aut comploratione miseriarum lugubrem, ut non
potius laudem cum benevolentia, quam vituper-
ationem cum offensione diligem. Sed non licet: et
me communem miserijs ad quærelas, et ad lacrimas
vocant. Et propheta illa divina vox mentem meam
animumq. conuixat: Vt qui dicitis bonum malum

et malum bonum. Non possum laudare nefanda,
non in communi metu esse securus. Non possum sic
cir oculis fumus meæ starris aspicere. Pastores qui
impetum luporum propulsare debebant, gregem Domi-
nicum in fugam converterunt, et ego vocem continere
potero? Oves iam non oves, sed carnes, potius culpa Pas-
torum in rabiem conversi in suos Custodes deserviunt,
et ego causam tanti mali non admirabor? Quia illa
Sanctitas perierit: instituta maiorum abolita sunt;
leges omnes et iura ceciderunt: ipsa denique res nos-
tra publica, tot malis labefactata, tot confosa vulne-
ribus vix spirat: et mihi non licebit eam intexi-
tum deplorare? Etenim si eos qui privata incommo-
da, et dispendia lugent, non solum libenter audire, sed
et, etiam, et verbis consolare, et sublevare solemus;
qui de communibus miseriis conquærantur, is non
modo aspernendus est, sed omnium potius favore, et
gratia prosequendus. Et si ei, qui suas miseras ul-
ciscitur nemmo est, qui non ignoret: mihi qui publi-
cæ utilitatis hostes invecor, cum quinque probis su-
curneat? Quod si qui eorum, qui ante non dicebant, ali-
am rationem sunt secuti, illorum vel felicitas, vel
voluntas meæ libertati non debent officere. Nam si ni-
hil habuerunt, quod reprehenderent, felicitati eorum

gaudendum est: sin cum multa quomodi essent quæ
orationis severitatem desiderarent ea ab se dici no-
luerunt, est ignoscendum timori. Mihi autem, et pu-
blica calamitatis eam felicitatem ademit: et ut timo-
ri non cederem, cum natura mea, tum vera ratio
ipsa animum addidit. Sic enim affectus sum, sic
a pueris invertebatur, ut aliorum vices censor esse nu-
lla ratione vellim. Sed si id sic necesse à vero de-
pelli nullo timore posim. Atque accedit, quod hæc mea
oratio non tam iudicii mei explicatio pura est,
quam interpretatio eorum, quæ propositi divino-
rum verborum, quorum acies, quoniam à me
recundi non poterit, vobis molesta, certe invida es-
se non debet. Mihi quidem, ut inascermini ratio non
est, tantum enim sum puerulus interpretis. Quod
propter si qui fuerint, quos nostra offendat oratio, quod
ego defuissos non arbitror: quorumque detestatio
ner, et occulta odia ut non appere, ita non magnopere
precarer. Ergo si qui fuerint, hii primum intelligan-
t meam hanc vocem, non tam meam quam divini
veritatis, ac Op. et Max. Sermonis nostri Christi vo-
cem esse. Deque non tam meis verbis, quam sua ip-
sorum Conscientia traduci. Deinde videant, vel quæ à
me commemorari sine offensa nequeunt: ea ab se pe-

xi sine iniuria, et sine gravi scelere nulla ratione po-
tuisse. Postremo sciant non Medici culpam esse, qu-
od doleat dum curantur, sed eam potius, qui tuo ar-
bitrio et voluntate in morbum inciditis. Sed hoc quo-
niam Caelstem Opem auxiliumque desiderant, ipsam
numinis maxem, ut nobis benigne faveat compre-
cemur....

Arc Maxia.

Christus Dominus, quoniam ad servandos so-
lum, et caelsti quadam doctrina erudiendos homines, ē
Caelo ad nos advenerat, quoniamque se totum nostris usi-
bus, et utilitatibus accommodaverat: quemadmodum quę-
cunque nobis erant cogniti necessaria, se tenere profe-
sus est, eaque nos docuit; ita eorum quorum cognitio
aut nihil profuura, aut etiam nocitura nobis esset,
inscium se et ignarum esse videndi voluit. Itaque cum
discipulis suis, et populo qui aderat, Regni Iudaeorum
excidium, et Regis Hierosolymorum Urbis, ac templi au-
gurissimi eversionem, quę facalem mundi carum
ad vivum exprimebat, divina mente prędixisset: in-
terrogatus ā suis de tempore, quo illa potissimum
evenitura essent: tempus quidem certum, et defini-
tum tanquam illud nesciret, nullum constituit;

sed multis his que horrendum, et inaudibile prodigium, que
orbis ruinam antecedere essent, perpeua et copiosa ora-
tione expositis, tantum eos, qui se audiebant, quorumque
animi eorum rerum commemoratione metu conterebebant
ur, ut vigilarent etiam, atque etiam admonuit. Est enim
hoc divini in nos beneficii, quod nostre vite terminus sit
in incerto, cum hoc ipsum moriendum nobis esse sit
certissimum, ut cuius nullum prefixum tempus ha-
beremus, id omni hora instare precensemur. Quia in re
cum dicitur introire, et inducta similitudine ejus fa-
miliarum, qui si sciret qua hora lux veniret vigila-
ret usque, et non sinece perfrater domum suam; illo
exemplo ad similes eandemq. curam nos acius adhor-
taretur interpellavit illum Petrus, ut Lucas refert, que-
sivitq. : utrum ad promiscuum vulgus tantum, an etiam
ad Apostolos, hoc est ad se, sociosq. suos ea admonitio per-
tineret: cui Dominus his, que à me proposita sunt ver-
bis respondit: Quis, putas, est fidelis servus, et prudens
quem constituit Dominus super familiam suam, ut
des illis cibum in tempore? Hoc est, si privatio homini-
bus, et iis, qui tantum sui ipsorum curam gerunt pre-
cipio ut ostendant, ut vigilent: Quid me vobis, quos fa-
milie mee prececi, et publice utilitatis fideles, prudentesq.

Custodes esse volui dicturum, aut preceptorum, putas. Quod
ve fidelis ac prudentis dispensatoris officium esse existimas,
si hoc non est, qui idem, et prudentiam suam Domino ap-
probare velit: quique exploratum habeat officij sibi delega-
ti rationem se esse auditurum, cum tu oraturum, aut
in utraque auxilium dormitum, et non potius summa soli-
citudine et cura Domini adventum in singula tempo-
rum momenta expectaturum putas? Quibus verbis Ch-
ristus simul presentis Discipulorum suorum questionem
satisfecit: simul etiam nobis, hoc est, ijs qui se in portuum
secreta omnibus numeris, perfectam, et suis colonibus
grafice depictam Christiani pastoris imaginem, exem-
plarq. exhibuit. In quod inveneris, et qui prestant do-
cumenta capere, et qui parant ceteris, et indubitatis ar-
gumentis iustos et probos fideles ab improbis, et ir-
iustis possent distinguere. Primum enim fidelis sit o-
portet: deinde prudens, tum etiam à Domino constitu-
tus, atque in id constitutus, non ut familie non civis,
sed Dominiq. cibum, cibum, inquam, opportuno tempore
distribuat. Porremo vero, quod hec omnia continet, de
ratione reddenda semper sollicitus, semper vigil, semper
paratus. Quibus in rebus explicandis, quoniam ad pre-
sentem usum, et ad id se quo agimus, sunt aptissima
omnis nostra oratio versabitur. Quis putas, inquit, est
fidelis servus et prudens Hic Mixta quædam ratio

et quasi tentans est horum verborum, ut nihil in his sit,
quod non suo loco magno quodam, et divino consilio sit
colocatum. Quæ enim natura priora sunt priori, quæ
posteriora, ea loco posteriori sunt posita. Itaq. id quod su-
ma virtus orationis est naturam ipsam imitatur ora-
tio. Prudentia fidei imitatur: hæc enim quem ad ^{ign} ~~res~~
publica cura referenda; illa qua ratione referenda sit,
docet. Vixitq. autem omnis industria in dominica fa-
milia pascenda consumitur. Ergo quod ex his erat
prior, priori loco Christum suum dispensationem fide-
lem, et prudentem esse voluit. Posteriori vero, quo om-
nia ista referuntur usum eorum rerum, et gubernan-
di rationem exponit, et quoniam neque Christum suum
familis nisi fide, et prudentia prestantes homines prefecit:
neque qui non sit à Christo prefectus, in recte præse ulla
ratione potest: quod se inter ^d ~~verumq.~~ erat medium; nem-
pe ut à Domino sic constitueret medio id ab extremis lo-
co posita. In quo non solum omnes imperatores viantes:
omnia prepositorum omnium ornamenta perfecte explica-
vit: sed etiam qui gradus illorum erant: quæ initia, qui
progressus, quæ consummationes ordine ipso verborum, et
orationis structura mixte exprimit. Dispensationemque
Ecclésiasticam instituere, et formare agere ab infia-
mior exorsus paulatim exiit ad summum. Ad fidem
enim, vel potius fidelitatem prudentiam adfunxit, et

hinc cum culmen jus imperandi à Deo concessum addidit,
Istis namq[ue] tribus rebus, fide, prudentia, legitimat[ur] potes-
tate civilem vixum absolvi non modo nostri, sed prius illi,
et summi Philosophi tradiderunt. Placo enim, ut ceteros tace-
am, omnem imperandi rationem ad tria numina refe-
rebat[ur] nempe ad solem, Minervam, atq[ue] Iovem. Nam
quoniam sol infusa rebus omnibus luce, et veram rerum
fidem cunctis facit; et Minerva, et literarum, et studio-
rum praefer sapientiam significat; Iupiter autem et
Deorum summus, et Planetarum longe optimus sum-
me potentissim[us] est symbolum, cum Placo ad eos Deos Sta-
tum rerum publicarum attulit, et sub illorum praesidio,
et tutela urbium praefector, et magistratus esse voluit, ac
figura docendi Pythagorica plane, et hinc verborum involu-
cris idem, quod nos docemur, affirmavit: qui aliter prae-
cum summa cum fide, tum prudentia, tum etiam potentate
praeditum esse oportere. Nam et ea, quae ad communem
utilitatem spectant, nostri prudentia, ut velis fides, potestas
autem, ut possis facis. Id quod etiam virgo illa vigilans,
quae visa est à Ieremia Propheta compendiosa quadam, et
divina ratione significatur. Quod enim symbolum, virgo sci-
licet oculis, et seipsum, supra quod oculus esset, in prius-
ca illa et recondita ratione literarum, quae peroglyphi-
ca appellatur, ab Egiptiis sacerdotibus ad praestantissimas
quasq[ue] res explicandas, explicata tota regia facultas, et
imperatorium munus exprimebatur. Id enim quod

6
vigilare, et oculata esse virga dicitur ad solentem reum
scientiam, et vigilem prudentiam, quibus summus cibus
homo ornatus esse debet, est aspendendum. Virgo autem et
sceptri nomine, quoniam et rectitudinem habet, et est qua-
si invigine regis, potestatis in sacris licet et summa fidei
rectitudo, et suprema potestas declaratur. Sic enim de Chris-
ti imperio, ad ejus fidelem interpretationem, et potentis
immensum robur declarandum dicitur, quod sit, et
rectitudinis, et virtutis virga. Virga, inquit regium va-
ter, rectitudinis, virga regni tui. Quasi dicar, fidelissima,
et iuxta: virgam virtutis sue emittet Dominus ex
Sion, dominare in medio inimicorum suorum. Virtutis,
inquit, id est roboris, et potentis. Quid cum Christus
Ecclesiarum prefectus et lucem nominat, et terrę salus
esse dicit, et munitissime, ac excelsiori loco posita civi-
tati similis facit. Nonne perspicuum est, illum, qui
nunc plane verbis exposuit Prelatorum virtutes, eas-
dem illa reum similitudine obscuriori ratione declarare
voluisse? In luce enim fides est: in sole prudentia: Ci-
vitas autem edito loco sita, quod nisi vim, et potentiam
legitime potestati iniectam, et omni ex parte firmam, ac
que munitam significat? Reum age quam unumquod-
que intus vim habeat, sigillatim explicemus.....

Fidelis servus, hoc est huius quasi amplissimi
edificii primum fundamentum, nempe, ut is qui aliis
imperatur sit, in primis sit fidelis. Cui vocis quam

quam in divinis scripturis, varius illius est usus; hoc
loco ea vis subiecta est, quæ in delegato munere est Domini
voluntate obeundo; nulla privatae utilitatis habita ra-
tione vexatur. Tua in re illud principis diligentem est ad-
vertendum, cum qui Dominici Gregis custos futurus sit,
iam in ipso statim limine, et orationis initio, à Christo
admoneri, ut intelligat Gregem, quem pascit non esse su-
um, sed alterius, et idcirco gubernandi rationem non
ad propria commoda referendam à seculo esse, sed se-
totum potius, ac suas actiones omnes, ad eorum quibus
paret utilitates accomodandas. Nam si in eo munere
tua tantum, et privata res ageretur, nullum esset mu-
nus et officium ejus fidei, quæ tibi primo loco præcipitur.
Non enim fieri potest, ut propriis in rebus administrandis
infidelis ullus sit. Ergo quoniam Imperatorum prima om-
nium virtutum fides est, oportet primo etiam intelligat, se
quandiu in ejus munere functione vexatur, tardius non
sibi, sed aliorum vivere. Neque in eo id queri, ut ipsi aut
in altiori dignitate gradu collocati; et honoris specie præso-
tenter turgidi, et elati, tyrannos, et satrapas quosdam imi-
tentur, aut in portenta aliorum inopia omnibus bonis
refecti, et deliciis affluentem Sardanapali, aut si, quod
est deterius, ac magis infame mollium luxuriam, et
portentam nequitiam nomem vivant. Non, inquam, id agi,
ut subditi hominibus omnium rerum penuria pressis, ii qui
in Magistratus sunt, omnibus rebus abundant, ut illis

fame deficientibus hi vana ciborum copia sint refecti: illi
seminudo corpore algorem et horum tolerantiibus, hi multipli-
ci vestimentorum genere copiosi; alii cruce, alii hieme
franguntur; ut illi sint morbo, quo vitam tueantur non habent-
tibus, hi suspitione morbi, regali sumpu se alant: sed
potius ut ea charitate quæm sibi communem complec-
tantur, tanto studio, et sollicitudine in eam curam im-
cumbant, ut si ita publice vilitatur respectus, et homi-
num suæ curæ traditorum compendia porcant, eis rebus
propriis non solum quietis, aut valetudinis, sed viæ eti-
am dependiis propiziant, usq. in toto isto munere, et
tributa illius dominivendi ratione, non quid sibi
vilissimum, et suavissimum, sed quid Domini illi, cu-
ius rem gerunt gratissimum sit futurum attendant.
Id enim propriis est esse fidelem; quæ res à nobis perfide,
et pernitenti neglecta magnum detrimentum nostris
rebus invenit. Ego enim sic judico, quod Anachorum
institutum tantum ab illa antiqua pietate degenera-
verit, quod tot Exumnia, et calamitatibus nostra Pro-
vincia oppressa laboret; quod bonorum, ac piiorum
morum tantam jacturam fecerit, id potissimum nos-
tra perfidia accidisse. Hoc est, propterea quod ii, qui re-
rum gubernaculis sunt admoti, sua potius, quam quæ
Domini sunt, quæunt: et vere peccatis præteriti laudes
humanam, et sanctitatis opinionem apud vulgus sectan-
tur. Idcirco Provincie nostre statum labefactum, atque

convulsorum pueri. Nam cum Monachismi scopul, et totius
Christianitatis summa, vix animi pietate, et virtute con-
tineatur, non iudicii perversione obsecati; et immensi am-
bitione, et perfidia incredibili induci puppim, et proxima
totius publici boni non in virtute, sed in umbra quadam,
et inani specie virtutis, quæ tamen opinionem, et aplau-
sum popularum habeat, collocamus. Ex quo tota, tota re-
ligionis perniciem derivatur. Tunc enim rerum agenda-
rum quasi publico totius boni fonte vitiat, ad omnes
reipublicæ partes id virtutis ut perveniat necesse est. Hæc
enim de causa quæcumq. apud nos vix pia exant, sed
minus illa in vulgus vel speciosa, vel vendibilia des-
pecta sunt: ea autem sola recta, quæ quoniam in
oculos hominum magnificæ quadam specie incurrebant,
admirationi esse poterant rudi vulgo: et pro vera, et solida
virtute falsam quoddam simulacrum, et inanem umbram
illius sumus complexi. Vixit olim apud Maiores nos-
tros, qua Christianum nomen concineatur, vera charitas,
nunc illius expressam formam nullam habemus, voces
et sonum habemus, illi re, et veritate exant; nos vero so-
lo nomine, et specie fractos; illi amorum et voluntatum
omnium summam communionem habebant, nobis, quæ
oculis subjecta sunt, domus tantum, et veritas commu-
nis. Celebatur olim divinum nomen secreta spirituum
armonia, et divino omnium virtutum concentu: nunc
vanis resonanti cantu, et externi cultus pluviosus ra-

tionem colebatur, quod non improbo, sed quantum ab illa pri-
ca pietate deciderimus, ostendo. Illi celebres, et casti exant,
nos cingulo, et septius Caenobiorum idem videri volumus.
Superbiam illam spirituum tot modis ab illis cultam;
cucullo, pulla veste, et dexaso capite ementimus. Deniq.
veritati simulatio, verba verba, vixisse hypocritarum,
religionis superstitio propter eorum qui praeiungunt perfi-
diam, succurrit. Nam quae alia huius tantae dissimili-
tudinis, et mutationis causa esse potest? Nam si pa-
lam, et aperte virtuti, et bonis moribus exet à nobis
indium belum: si semel pietatis jugum excussim-
mus, imbecillitate id naturae, et humani ingenij ad
vitia promptitudine accidere affirmarent. Nunc ve-
ro cum ita à nobis virtus deserta, et profligata sit,
ut illius species, et opinio in vulgus omni ratione sua
quæsitæ, et non levior à nobis opera in ostendenda
virtute, quam illis divinis vix in arequenda ponat-
ur: neque nobis intus rerum umbræ minus multis
laboribus, quam illis ipsa veritas content imbecillos
nos esse dicere non possunt; infidos vero vel perfidos
potius et fidei à vobis Christo datæ, nefarios prodico-
res dicere possum. Illi multis, et longo labore, id, quod
unum quærebant, ut vere pii essent, assecuti sunt: nos
totidem, aut etiam pluribus, et gravioribus vigiliis, id,
quod unice affectamus, et quod nobis tamquam vite
scopum, et totius felicitatis summam proponimus,

ut iudicetur hominum emendatæ vixit præstigiis illud-
mur, et imponamur oxenue pexficimur. Ergo quod maio-
ribus nostris dissimile, quod degeneret simus, quod illi
pugem, nos quinquiliis, illi vexam, et visam pietatem,
nos ejudem tanquam demoxuam imaginem, et simula-
cium teneamur; denique, quod illi veri Christiani, nos
larve Christianorum simus, ea præcipue, et sola causa
est, quod fidem quam illi Domino præstitimus, nos pro-
dimus, et in Christi causa, non Christi voluntati, sed
laudi humane potius, et opinionibus hominum, hoc est
nostris privatim commodis, et voluptatibus innoxio-
mur. Hinc etiam illa, quæ et latius patet, et maio-
rem, quam quinquam existimare possit pertem affert
Sententiarum et judiciorum summa perversio oxum,
et quæri originem habet, ut jam prava, et recta, verita
et inuicilis non se ipsa, et veritati rationis, sed opinioni-
bus vulgi, et specie externa, et quæri de summa cute pon-
doremur. Si quis in verte aliquid commutavit plagis
Cædunt: si innocentis Christianis, et candoris stolam
recedit id contemnitur, si silentium solvis oximen est,
si totus dies animo tumultuatur, et affectum elationi-
bus vocibus pexcepit, leve habetur. Quod in Choro
dum canit, aliquid offendit, longa hebdomadæ inedia
lurum: quod charitativè contemptum Vicanti: quod vi-
xulenta lingua, et conficit mendacis famam paxis
multo maiori disonantia læsuri id ludus est, et iocus.

Execratio vultus, et paucum summissa corporis inclinatio
supplicium, et poenam habet: elata vero et ambitione
corrupta mens, quæque nihil nisi honorem, nisi præfec-
turam, et primos gradus spirat, cogitat, ambit, non ha-
bet. Qui vixisse quidem dives est, sed nulla tamen po-
pulo vendibili arte pollet, despectus, et portento loco
positus, tanquam nullum ad usum vtilis iacet. Qui
eloquentia autem, aut literarum ornamento præstat,
(Cred quid eloquentiam, aut literas loquor) qui voce
sententia sonat, qui litigandi rationes, et officium
callet, qui per omnia fora, et compita omnia stipis con-
rogandi causa volitat, qui omnes vias, omnes adi-
tus, omnes opportunitates pecuniæ eliciendæ novit:
qui arte et ingenio, omnes publicanos, et numularios
vincit, qui amissa fronte; et impudentia armatus
nullius personæ congressum exhorret, non Magna-
tum, non Regum, non etiam infimorum, et de media
fæce vulgi hominum: olivæ, cauponar, lanios omnes
appellat, omnibus opportune, et importune adesse, intrat, op-
primat: respirare non sinit, denique enecat, neque repulsa
ulla unquam, neque comitiis fatigatur: in igitur homo
tametsi nullam vere, et Christianæ pietatis umbram,
et vertigium habeat, tamen et per viles Provincias esse
dicitur, et communis boni curas parare et amplificator
habeatur. In eum honores, et præmia conferruntur,
et denique gratia aplausus, dignitas, licentia etiam,

et omnium rerum impunitas est proposita. Itaque virtus
nisi aliqua intarum artium, quæ sunt in pretio munita sit,
nisi se venditet, hoc est, nisi ficta, et insincera sit, negligi-
tur, atque contemnitur. Vita vero ea vilitatur compendiosa
specie convoluta non dissimulatur modo, sed quod nostræ
perfidie insigne Crimen est, etiam fovetur. Finguntur
ita à me fictas? Utinam fingerentur; et in me ita men-
dati culpa potius quam in vobis illa perfidie gravior labor
horreret: sed si palam est, si negari non potest etiam totius
vitæ nostræ rationem esse, ut ad importunam, et futurum fa-
ciendum, ad decipiendos homines specie virtutis omnia
videantur de induroia compaxata acque confecta: si in
hunc finem cuncta refleximus, quæ potius mendari haberi?
Nam si fideliter erit, cui quæ diligit, et chara habet Domi-
nus in nullo quæ admiratur mundus in summo pretio
habetur? Si quæ Domini sunt, et non potius verba queritis,
cui apud vos nomen et opinio virtutis plus valet, quam ipsa
virtus? Cui modesto, et prudenti nullus, vapo, mendaci, per-
fido, et criminum non solum verorum proditori, sed confecto-
ri falorum sumus à vobis honor habetur? Cui adulationi,
cui malis artibus, cui fraudi data premia sunt, fidei vero,
et pudori, et ingenuitati, ac celsitudini animi, bonis denique
moribus universis, exilium, et suplicia constituta? Hic ego
quid de me loquar? Quapropter officium in se miseri, et ca-
lamitosi hominis à me exhibitum, quod si deriderem, non
modo Chircianus, sed ne homo quidem essem; toto biennio

variis rationibus, et omni genere molestiarum hostili odio
sui impetitur, impugnatur, vexatur. Itaque nihil de me, qui
totam illam vexationem, atque molestiam, vel quod aliis
meis peccatis debita fuerit, patienter fero, vel quod propter
fidem, et officium sit illata, ad laudem meam peracere
puto. Nihil ergo et me dicam: de aliis dicam, nisi tem-
pus mihi deficiam putarem. Nam quot homines pro-
ferre potest omnibus virtutum ornamentis cumula-
tos, immixtos, et sine causa neglectos? Quos contra, per
fraudem, et per scelus rerum gubernaculis à vobis ad-
motos? Quos impostores: quot Praedones: quot Nebulo-
nes praeiis coronatos? Quos alios, quia latebant, quia
innocenter erant, quia praefata de nobis merita erant:
quia optime de reipublica sentiebant: quia Christi hono-
ri ingenue, et plane Christiane vivebant, vexatos, per-
niti affectos: contumeliis deturpatores, ignominia, etiam
et perpetua infamia notatos? Quid illud, quod proximo
superiore anno accidit, nomen sacrum declaravit nos inco-
fidem, de qua tam multa iam discepto: iam olim pro-
didisse; et plane infideler servos esse? Afferebantur
uno prope eodemq. tempore, audite precor, audite Provin-
cias nostrae vulnere: et siquid in vobis humanitatis sen-
sus est, si qua pietas, communem causam, et interi-
um Reipublice nostrae deflere. Afferebantur itaq. ex
omnibus fere nostrae Provinciae partibus novi, et ante
id tempus non auditi nuntii, et literae quae dicebant,

quorundam e nostris voti, et religionis oblatos se in fugam dedi-
sse: quorundam gladiatoria impudentia homines inimicos me-
dia luce infenso telo appetivisse, Vindoburg^q. affecisse: quorundam
adversus Magistratus suos conspirasse: quorundam incredi-
bili, et vexano furore, repas eisdem, et cunctas manus
non semel, aut uno in loco inulsi, inauditas libidines;
falsas hominum delaciones: conf^{ict}iones eximium, odia,
discordia, bella, totam denique Provinciam scelere ardere, et
conflagrare audiebamus. Equam igitur in tantis malis,
non dico medicinam aculitur, sed significationem, aut omen-
sum doloris dedistis? Num conveniunt? Num rursus vos
opponunt? Num saltem manum labanti Reipublice pro-
pexistis? Itaque ego cum sepe aliar, tum maxime illo tem-
pore Provincie nostrae sortem, conditionemq. sum miveratus.
Fateor enim vobis sic mecum agebant, et huiusmodi ses-
sionem tacite frequenter usurpari. Pro Deum, atque ho-
minum fidem, quae ista est nostrorum hominum mens?
quae sententia? quod consilium? quae est ista in sumis
Provinciae periculis tanta vel securitas, vel supinitas poti-
us atque dissolutio? Ista si levia sunt contemni: si visi-
tata negligi: si pauca dissimulari possunt; sed si atrocissi-
ma sunt, si novo, et inaudito exemplo commissa, si tot ac
tanta, ut neque in multis Provinciis uno anno; neque in
una Provincia multis annis plura unquam acciderit: si
denique sunt eiusmodi, ut cum ipsa perire, et sua sponte
sint gravissima, tum gravioris peris, quae in ipsius Provin-
ciae vicinibus hreat, et instantem cladem minetur sint

signa cecissima, quid stamus? quid cernimus? Cui non
potius omnes quicumque isto nomine cernimus: cui non
saltem omnes boni in rei nostrae publicae exitio periculo
decursimus? Convenimus siminemus ad opem ferendam,
saltem ut illius acerbum finis debitis lacrymis, et com-
ploratione prosequamur? Cui quod in levissimis rebus
sepe fit, ut convenit definitorem cogatur, id in tanto
periculum motu, et in his procellis, et turbida tempestate
provinciae negligitur? Cui non initus ratio aliqua in-
vandae Reipublicae? Cui saltem tantorum malorum fon-
tes, non dequiruntur aperiuntur, scinduntur? An
haec ita subito exorta sunt, ut nullum habeant in pec-
catis nostris fundamentum? An nullis radicibus tan-
ta flagitiorum pullulatio nectitur? Tot voraces, tam
graves, tam praevalentes simul uno tempore exumpserunt;
nisi multo jam ante ingens aliqua vis veneni pro-
vinciae venis concepta esset? Ergo si vel caeli venen-
tar nimia, vel largior pluvia fragibus excidium mi-
natur, supplicationibus et prece solemni numen pre-
camur: et cum tot graves casus: tam atrocia fla-
gitia graviores Reipublicae nostrae cladem portendant
sciosi, ac securi sumus? Si aut febris invaserit, aut
frigore tenacium corpus condoleat, nulla medicorum
auxilia non requirimus. Et cum summis et lethali-
bus morbis res communis laborat, nihil opus
adferemus, nullam faciemus medicinam? Quid
igitur nihil ne illo tempore agebatur? Imo vero

Cinuitur dico, sed tamen recedere non possum) in media illa nocte, et ceco errore Provinciae, in recia qua de novo exigenda domo, et quadam deducenda colonia vigilabatis: O turpem notam temporis nostri, O communis salutis studium prepositum! O perveram diligentiam! Reitorum publice summa in portum duximur, et periculum vocabatur, et potuit esse vobis aliqua cura potior, quae vestros animos occuparet? Tribetur statum Provinciae nostrae flagitium convulsur ab ipso culmine recibat; et vos si non honesti studium, et communis Provinciae amor, salutem metui, ne communi ruina opprimeremini ab illius rei perverso studio revocare potuistis? Dignitatem ne, fortunam, salutem denique nostram, quae illis muretur curibus afflicta tenui filo pendebant, cemento, et lapidibus, et nostris constructionibus firmari, et stabiliri a vobis posse arbitrabamini? O iterum studium prepositum! O cecae perfidiae summam! Nam quid aliud vos fuisse dicam negligenter? At illo tempore aliter in rebus valde vigilanter fuerit. An vero cecus, et ignarus rerum? Sed res erat non solum ceca, sed in sermone omnium, et in oculis posita. Non igitur negligenter, non ignari fuerit, quod utinam fuisset. Devius enim erat ignorare, quam dissimulare: nihil agere, quam aliud agere: sed quod unicum aetat, infideles Domino fuerit, hoc est non quae Provinciae salutaria, non quae Christo accepta, sed quae vobis, quae vertitur cunctibus, et iudicium vertitur infidus, et praevis opinionibus, com-

modis, ambitioni, congruere sunt vires, succurrantur. Ita-
que illud Petrus mihi ceteris succurrebat.

Et Sepulcri immemor struis domos.

Oportet ratio, inquam, et hec afflicta, et misera conditio Pro-
vincie magis ut de funere, et sepulchro quam ut de dig-
nitate, et novis conviciationibus cogitemur nos admonere.
Si huius tam gravi quavis morbo aliquid subsidii poterit
afferi: si adhuc aliqua salutaris spes reliqua est, age,
id primum omnibus studiis, consiliis, et copiis aga-
tur, ut salva Provincia, ut sospes sit, ut vivat: sin au-
tem res desperata iam est: si plane complexata; si nu-
lla ratio medicina, nulla via salutaris ostenditur quid
traducimur commune dedecus? quid nostrum carum
graviores, et turpiores redimur? Preterat latere, pre-
terat ignorari esse; preterat in tenebris ignorationis, qu-
am in hominum luce veraxi. Nam si nobis pece-
undum est, levius pauci, quam multi, minus turpi-
ter obscuri quam illuxer, et noti peribimur. Quis ista
ratio, vel potius verania est? Si non possumus nisi
in oculis hominum vivere, aut saltem illis non vi-
dentibus mori possimus, etiamne non solum vite
virtutis officii, sed turpitudinis etiam, sed dedecoris, sed
intextum, et xing oculos hominum tectum habebi-
mur. Hoc ^{non} amplificare dignitatem Provincie est, sed
augere ignominiam: non producere illius tempora:

non vitam propagare: sed deficere, ut ruina ruat gravio-
ri. Adde quod omne istud, ut vos vocatis studium et te-
lum; ut vobis ego iudico libidinem, et morbum, et insaniam
producendi, sine Provincia; et domos alias, alius de novo
accumulandi, non solum in hoc casu, et in hac corrup-
tela bonorum morum, quoniam melioribus curis lo-
cum non relinquit: sed incolumi etiam est, stante Provin-
cia perfide, et perniciose surripitur. Per nota est, et com-
muni omnium quærela vocibusq. iactata...

Affirmo quidquid gravioris sceleris; quidquid perni-
ci exempli hic annis apud vos fuit: quod ille antiquus
rigor tantum remiserit: quod nullam, non dico legem, sed
nec formam Reipublice habeamus, id omne ex isto ver-
tuo, non iam perfide; sed preclaro Columniarum deducen-
dorum studio existerit, emanasse, profuisse. Affirmo om-
nia quibus per id tempus infestamur, aut in his non sto-
nariis, sed fedis lupanaribus suscepta, aut ex illis de-
portata flagitia. Nam illis diuicuriis, et illi licentiæ
amicti: et in illo vite genere liberi, et omnibus legibus
solus semel enerviati homines, aut dum in eis loci sunt,
à nullo genere peccatorum abstinere: aut ad alia loca tran-
slati contagione quadam sceleris aliquos inficiunt; et quo-
niam communi sibi vite generi egre ferunt; et illa
dulci licentiæ carere non possunt, cum illi ruunt, tunc
alios plures, qui velle perire noluunt, in ruinam secum,
et in perniciem trahunt. Hæc etiam res novis legibus

id est fundamentis, sine quibus stare nulla respublica
potest, quoniam ibi bonis moribus nullus est locus, con-
templum primo, mox etiam abolitionem, et interitum
attulit. Quae pertinet in illis locis exorta senectus omne
Provinciae compulsa percurrit: ex his fontibus, et ex hac co-
rupta disciplina profluit illud, quod et cum maximo
bonorum virorum dolore, et Provinciae summa pernici-
e partim volitare videmus hominum genus non modo a
monastica professione, et Christiano pudore alienum, sed
a communibus etiam humanitatis officiis, et ab omni
ingenue et liberali cultu remotissimum in gremio plene,
et populi, et in media vulgi face, et illucie educatum. Ipse
denique omnis impunitatis domicilia sunt, et totius ma-
li quare seminaria. Itaque tantum habet, ut ista ac-
tione res communis juretur, ut ea eo potissimum maxi-
me et gravissimis malis sit affecta. At dicet aliquis;
quid tu ais? An non ista ratione status Provinciae
promovetur, dignitas amplificatur, cultus numini
et hominum velut augetur? Sumus iam in oculis
omnium; gratia totius populi amore complectimur, etiam
magistratum, etiam principum fauor in nos inclinat.
Parva ne ista tibi, et negligenda videntur? Utinam, o Vi-
nam illa nemora, utinam illar secreta, et antiquas
sedes teneremur, et quod dicimus, vix essemus, Ex-
imae, ignoti mundo, ac Deo noti fuiremur: non ha-
beremur oculos hominum nostrae virtutis testes, at

animus sibi bene conciliat suis ipsius testimonio eret con-
tenuit: Contemneret nos mundus, et nos vicissim mun-
dum contemneremus. Sic pauperes, et obscuros, et vixite, et ve-
xer animi opibus divites, et illuores viveamus. Nunc vero
(O mirae commutatum vite genus nostrum) dum aliorum
salutem studiosi videre volumus, latius apertissimus, ad mor-
tiferam, et lethalem plagam excipiendam: et dum hominum
gaudiam aucupamur, à Christi gratia cecidimus. Ergo ea
tu mihi esse dicar studio prosequenda, quæ nos omnibus
animi bonis spoliavimus? Concedam magna esse: concedas
tu tamen magno illa, et multo maximo precio nobis con-
stituere. Nolo tam preciosos honores, nolo divitiarum vitan-
tium taciturnam coemptam, nolo aplausum hominum cum nu-
minis indignatione conjunctos: et ut sint ista magna, an
non alia multo maiora sunt, quibus potius debet esse
locus? Cui igitur ista cuxamur sic studiose ut maxima:
sic semper ut sola bona esse videantur? Tametsi quæ est
ista rerum spectandorum tamopere exagolata magni-
tudine? Magnum ne vobis, id est *Monachus* hoc est ve-
rum huius vite contemptoribus aliquid videre potest, quod
est iudicium hominum pendat, quod hac luce, et hoc spiri-
tu contineatur, quod caducum sit, et perituum? Adeo
nobiscum ipsi discordes, adeo nobis dissimiles sumus, ut
quæ professione contemnimus, ea studio et amore prosequa-
mur. Id mundi osorem in pretio habebimus, quod mundus
ipse cum paulo cordatior sit, despiciat, atque derideat. Amas nos
vulgus; esto, cras fortasse odio, et sibilatione prosequetur. Favet

Princeps, quid refert? Num idcirco meliores, et sanctorum
sumus? Cum aliis ordinibus de dignitate jam ex honore
certamus. Nimiam hac in parte ab illis vici, virtute illos,
et vera animi pietate vincemur. Admiretur ista sa-
ne vulgus; nos vero qui à vulgi opinionibus toto caelo dis-
jungimur, rideamur. Pugnent in oculis regum: iaceant
in Monasteriis: valeant apud imperitos: à Cordatis vero,
et rerum omnium rationes veritate ponderantibus ho-
minibus repudientur: ac non sunt plane contemnenda,
imo vero, sunt enim perispha. An gratia et sine causa
Christus suorum animos ab inorum rerum cupidita-
te, et cura liberos esse voluit: et non potius quia intelli-
gebat ex eo summam perniciem virtute imminere? Aut
quod vinctulis non concessit, ut oper, et honores ambi-
rent, id univrsis licere voluit? Et non potius quæ pri-
vatam cuiusque, illa eadem publicam etiam salutem
labefactant. Nimium in eis vadium augendi honorem
provinciæ, ne fallax, ambitio est. Nimia augendi publi-
car oper cupiditas, quo magis prætorum publici nominis
regiarum, eo insanabilior est avaritia. Nihil refert rerum
privato, aut communi honori, vel opibus plus nimis su-
deat. Quid vero si non modo non appetenda ista sunt;
sed ne sunt quidem, et quibus nos placere credimus, eis
contempti sumus? Itaque vide, ne qui tibi videatur prin-
cipis favor, iuvio; magnarum gratia, stomachatio; popu-
li honor, convivium gravissimum sic potius estiman-
dum. Tenemur, mihi crede, Tenemur: neque possunt

10
esse occulta nonna flagitia. Nam quid ego hoc loco multorum, et
gravissimorum hominum iudicia de nobis proferam? Quid dicta
commemoram? Quid sermones hominum? Quid vulgi rumores
referam? Quid apud multas civitates opinionem nostram
gravissimam legam? Qui risus, quae fabula, quot comitiorum
de nobis fuerit, dicam? Sed ista et vobis satis sunt nota, et mi-
hi vel pudori meo, vel amori, quo rem communem complector,
ne de illius turpitudine letari videar, quidam sunt condonan-
da: illud tantum dicam debita nostris sceleribus nos pene-
plecti, ut qui studio laudis humanae, à vera virtute defeci-
mus, pro laude infamiam reponemus: et qui hominum cau-
sa infideles Christo sumus, eodem homines in nostris re-
bus infideles experiamur. Itaque ut hanc orationis par-
tem tandem concludam, ut quibus Verbis Propheta Esaias
Iudaicum Populum interrogabat: eisdem aliquis Verbum
nostram Provinciam interroget: „Quomodo facta est mela-
ritas civitas fidelis, iustitia habitavit in te, nunc autem
homicida? Argumentum tuum verum est in scortum:
„Vinum tuum nimium est aqua: is audiat pro causa id
quod mox addidit: „Quia princeps tui infidelis socius fuit,
amantes munera, requuntur retributionem. Ergo ut princi-
pum infidelitas republicam evenit, ita fidelitas munus, acq.
confirmat.

Sed quid? Satis ne est ut Regatur sit fidelis? Christianus
ut prudens esse etiam voluit. Ego vero, nisi ille dissimet, facerem
igenue quod sentio, hoc loco, et hoc vertro conveniri dicere
nunquam audere. Nam cum quotidie homines, non solum

imprudenter, sed etiam furiosos Magistratum gerere videam; atque ita gerere, ut quoniam semper gerunt vobis probari videantur, si id dicere cum, qui aliter praevit prudentem esse oportere, vereretur, ne quis verum diceret, et me falsum in eo esse, et veritas probe tenere opus non esse; id quae se ipsa, et quotidianis experimentis didicisse. Verum cum summus Magister Chirurum id doceat, et Dispensatorem suum non modo fidelem, sed etiam prudentem esse velit, date veniam mihi, ignoret quæro, si illius orationi, potius quam veris facis fidem tribuo: et si vos potius cum maximo malo errare, et falli, quam illum non vera et salutaria dicere existimo.

An cum minimum etiam rerum sua quædam ars, et ratio sit, nulla erit maximum? Et cum ne pæcudes sine quadam prudentie ratione agitare possis, liberis hominibus temere imperabis? Si non ex medicis, qui medendi rationem non novit: si nec agricola est censendus, qui rationis, et temperatam opportunitates ignorat: qui poterit fieri, ut recte imperet, qui prudentia careat, hoc est ipsa ars, et ratione imperandi? Nam quæ pæcis civilis functionis est, quæ sine summa prudentia commode administrari possit? Poterit ne subtilitatem virtutis, et vitiorum discrimina nosse? Poterit tempora rerum agenda distinguere? Opportunitatem captare? Poterit subditorum hominum varia ingenia discernere, poterit illos mox ad virtutem conformare, et congruentem unicuique morbis medicinam adhibere? Pote-

hic morbos exhilarare; timidos erigere; opprobros subleuare;
elatos ita deprimere, ut non frangant nuquam, ne coarcent,
sustineant: omnes denique paternae Charitate, et affectu com-
plecti? Et cum periturus Medicus nunc phararmacis, et ama-
ris potionibus: nonnumquam etiam ferro, et cauteriis; sepius
autem quiete, et delicatiori victu ratione, et mollioribus, ac
suauioribus medicamentis uti? Nam, inquam, tot res, tantas,
tam difficiles, quae omnes Praelati officio continentur, rerum,
et rationis imperitus homo pertractare poterit? Et quorum
rerum, vel singulae exquisitam quandam rationem, et diui-
nam prudentiam, ut recte administrari possint desiderent.
Nisi omnibus non diuersis temporibus separatim, sed eodem
pervepe temporis momento conjunctim imperitia, et multi-
tia, et omnium rerum summa ignoratio satisfacies? Quid
quod ea nostrae Provinciae ratio est, in statu, et ea pericu-
lato Republicae ut non solum prudentia, sed rara quadam,
et divina prudentia iis, qui clavum illius tenent, sit opus.
Nam alii habent leges quibus quasi consultoribus opti-
mum utantur: habent iuxta tanquam praescripta quaedam,
quae sequantur, quae in dubiis implicatibusque rebus consultant,
et quorum ex arbitrio omnem imperandi rationem mode-
rantur. Itaque qui huiusmodi sunt, ii quasi prudentiae me-
dicoctate quadam possunt esse contenti. At vero apud nos,
apud quos leges iacent: iuxta contemptui habentur, nos ma-
iorum fabula est: omnia ad unum, qui imperare voluntatem,
et libidinem devoluta illius ex nutu pendunt: ita nece-
sse est ut Praelatus prudens sit, ut si summam prudentiam

habeat, explicare se vix possit: si mediocrem multa peccet,
si nullam erroris vitæ fuerit.

At fallunt nonnumquam homines species prudentiæ: difficileque est sulcum à prudenti, nisi experimentum feceris, distinguere. Ego sane, non repugno, scio multarum esse humani ingenii latebras: plures, et similes recenseo. Sed qui falsa opinione induitur hominē sulco Creaginatuum mandat, in re explorata, atque comperta quam citissime potest, factum mutat. Si vos spes, et opinio de quorundam hominum prudentia concepta fefellerit, cur amplius vos falli sinistis? Si error in causa fuit, cur veritate experimentum declarata, pervenitis in errorem; et quem nec cibum regere potuisse vidistis, eidem cur prætoriam navem, cur totam classem cum maximo omnium malo commisitistis? At sunt viri boni. Finge ita esse. Num dico regum gubernaculum exum viri idonei? At satius est plus moribus esse ornatum. Sibi ipsius fortasse viri: alius vero, si imprudenter sunt, non esse satius. Summus ille Aethiops legibus sacros, cuius omnia non solum gesta, sed etiam ornamenta regum maximam imaginem fuerunt non tantum nomen Dei ineffabile lamine aureæ inculptum, fronte gestabat, in quo fidelitas, quæ Deo præstanda, et præ oculis habenda erat significabatur: sed etiam supra pectus, quod est sedes sapientiæ Λόγος id est rationale gerebat, multo auro, et vario ordine gemmarum; hoc est virtutum, quibus prudentia constat distinctum. Quid illa Lugubim quæ Cæquiel propheta vidit? Non tantum spiritus vices

plena exant, sed etiam occultata; hoc est, non solum fide vi-
uebant, sed exant etiam prudentię oculis omni ex parte re-
beata. Tamum abest ut animi bonitatem prudentia derelicta,
sit satis idonea regendi hominibus, ut sit interdum etiam
perifera. Nihil enim perniciosius esse potest, quam pręvisio
aliquis, et colore pietatis armata stultitia. Aperte injurię fa-
cile obiri potest, ac ei qui sanctitatem prętextu hostilem ani-
mum cęlat, non habear, quid faciar. Itaq. si alterutrum op-
tandum necessario esset; ego prudentiam cum moribus non
optimis, quam moxer optimos cum stultitia conjunctos mal-
lem. Prudentia namque quantumvis nuda, et pietatis ac-
cessu destituta sit, prodesse aliquid potest: ac pietatis specie
stultitia, et imprudentia munita, non potest non oberre....

Quocirca merito, et magno cum consilio Christus, cum, qui dis-
pensator placatus esset, prudentem esse voluit, et sola fidelitate
non contentus prudentiam adjecit. Cuius virtutis nomine,
quoniam laxissime patet, et ad omnia vite humane officia, per-
tinet, multe res continentur. Sed mihi illud tantum est dicen-
dum, not cum cum, qui Magistram gerit, prudentem esse
volumus id potissimum dicere ad consilium rerum agenda-
rum rationem admittendam: affectus vero, quibus pruden-
tia inimica est, proxime recludendos. Que res dum negli-
gitur, magno nocumento esse solet. Nam quoniam Ma-
gister pręceptum munus est, hominum diversa volun-
tates, et varia iudicia nodo quodam societatis vincere, et ad
concentum concordiamque redigere, ita omnium ingenio
ratione quadam, se atemperant, ut ex omnibus unum qua-
si corpus efficiat: et quoniam ad eam rem atsequendam,

equilibratur quædam, et dictorum, factorumque summa
constantia necessaria est. Cumque affectus non volum
vixi sint, et multiplices, sed inter se contrarii, atq. dis-
cordes, fit ut is qui prudentia caret, hoc est affectus ad con-
siliu admiit, rationem recludit, non modo peiorior
curator reipublice, sed et iis quibus preest, ut intoleran-
dur. Occupavit videlicet illius animum maxime aliqui
et acerba egrotatio. Ergo ut in luctu, et lachrymis omnes
vivemus, necesse est. Afficitur maiori letitia; non tam
tum letari, sed gerere, et exilire debemus. Cum pauci
timendum est; cum desperat desperandum; modo flexa,
modo arxa bilis; modo pituita, modo sanguis impezi-
um tenet, et ærum moderatur habentur. Aliar ubi ixa
includit, aliar ubi defecit: aliar leger, aliar cum
maestitia afficitur, leger feret, et pro ratione variantium
affectuum singulis momentis novum ærum statu
inducet: non modo aliar advenit, sed eorum ipse dir-
cor, atque contrarius. Quod si quod Chirivus dicebat,
Omne regnum in se divisum devotatur, palam est
tam reipublicam, que sub affectum inter se dividendi-
um tyrannide sit constituta, stare non posse, et si Polyar-
chia, et Democracia, hoc est ea reipublice forma, in qua vul-
gus, et multitudo dominatur, potest claudi parer, ut
omnes uno ore Philosophi Stomexum sequantur, tradide-
runt: quid dicendum de illa est, que in uno homine non
trigeminis ut fabule ferunt Perxoni, sed innumeris cupidi-
tatibus ferit, et imperioris dominis servit? Et si verum
est, neminem duobus Dominis servire posse: tot et tam

diversis, et tam contraria precipientibus parare quid pote-
rit? Sit subditi hominum officium, ad ejus qui praeest arbitri-
um suam vitam dirigere, semperque ex illius voluntate
pendere, dummodo praepositi etiam cura sit talem se exhi-
bere, tam equum, tam prudentem, hoc est ita cum ratione
coniunctum, et ab affectuum omni perturbatione liberum,
ut illum nullo negotio possit regere, possit imitari, possit
exprimere. Ego sane cupiditate car, et affectiones animi
quae mihi natura inveniunt, ratione regere, et frenare possum.
ad alterius autem hominis contrariae cupiditatem, et affec-
tiones regere non possem. Sum exempli gratia promus
ad bilem; si impetor, ut me comprimam, et ardorem excan-
descentis ratione, et moderatione revocem, precipien-
tem sequar. Sin autem juber, ut aliam affectionem in-
ducam, et quoniam tu amabili et ceterano inferiaris, vir
me quoque tui similem merum, et superciliorum effici,
non sequar. Possum moderari meae naturae, mutare illam, et
in tuam, hoc est, in contrarium prorsus habitum transfor-
mare non possum. Qua propterea qui praeest, qui diversos ho-
minum mores ad virtutis concordiam revocandi curam, et
studium suscipit, ut ab omni animi perturbatione et affectu-
um turbulentia liber, hoc est prudens, non tantum fidelis
esse debet.

Haec fuerint quae hujus operis fundamenta. Nam quod
sequitur, fastigium, et culmen imponit, nempe ut sis à
Domino constitutus. Nam tamen fidelis, et prudens sis,
tamen nisi à Domino ad te fuerit legitime impetrandi

potestas delata tyrannus si necesse est. Quæ res sic est
legitima, ut sit etiam vehementer necessaria ad Rempublicam
recte gerendam. Nam si res nulla sine numinis au-
silio recte suscipiatur, tu operes in maximis rebus presta-
re sine numine potes, quod non potest in minimis? Possi-
ne tu dominicam familiam invito Domino recte gubernare?
Possis tam grave, et immensum munus tuo ingenio, ta-
metri summo sustinere, nisi ad tuum laborem Domini
auxilium, et præsidium accedit? Aut poteris operare cum
tibi ausilio futurum, contra cuius voluntatem in ejus fa-
miliam tyrannidem exerceas? Quod si Ethnici homines cum
imperabant, ad conciliandam suis legibus auctoritatem,
eas ad numen aliquod referebant: si Rodamantius, qui
Cretensibus leges tulit, Iovem se habere in consilio dixit, ut
suis legibus pondus adderet, et auctoritatem; si Minos, si
Seleuchus, si Numa Pompilius eadem de causa non divini-
lem rationem excogitarent: quod omnes quicumque pru-
denter praeiungunt, sive faciendum putant, ut ad Deum om-
nem gubernandi rationem referrent, tu contra facias, ut
contra Domini, hoc est divinam voluntatem ad imperium
aspires? Sed quid homines loquor. De Christo vero Deo,
quid obsecro legimus? Nec quinquam inquit Paulus su-
mmit tibi honorem, sed qui vocatur à Deo tamquam Pa-
troni: sic et Christus non semetipsum clarificavit, ut pon-
tifex fieret, sed qui locutus est ad Deum filius meus es
mihi. Si ergo Christus, in quo omnes tuas opes divinitas
veluti condiderat, non se clarificavit, ut pontifex fieret, hoc est,

non sibi adeo placuit; non habuit eam & se opinionem (id
enim græca vox ἑδοῦκα ἔστι significat) ut sua auctoritate, et viro
permisso pacerent pontificiam dignitatem et Ecclesiæ sum-
mum imperium sibi arrogaret, nonne palam est, eos inva-
nere, qui se dominicæ familiæ recte præferre putant, ad qu-
am regendam Domino non solum non consentiente, sed invito
etiam accesserint? Plato tantum eos, qui nolent Æmpu-
blicam gerere, dignos esse convocat, quibus Magistrotum
mandarentur: eos autem qui id vltro appetent, atque
ambirent auxilium ab ejus rei cura repellendos. Atque ita
natura comparatum est, ut alterutrum sit necesse, nempe,
ut vel Domini voluntate impuleris, vel privata libidine ac-
cessurus ad imperium accedas: ut aut legitima potentate
vires prudens vir, et fidelis: aut tyrannide, hoc est, tua vo-
luntate ad imperium evertas vel ambitiorum sis, vel plane
sultas, hoc est, vixoris nomine ad id munus, quod tibi arro-
gas ineptissimus? Nam si in Magistrotum gerendo honor
est, ambitiorum, qui id cupit, sin autem summus et im-
mensus labor, sultas, qui id non videat est habendus.
Tu niri tuus animus perversa ambitione corruptus
in vano impetandi desiderio conflagaret per fraudem,
per injuriam, et cum gravi optimorum hominum dede-
core coniunctum scelus aditum tibi ad eum honorem pa-
tesceret, æque muniret? Tu si scisses, si tibi unquam in-
montem venisset, quam dura, et quam mirexa sit ratio gerendæ
reipublicæ; qui labor, quæ assiduitas: quæ anxietas; quæ cura sub-
cunda, quanta virtus et prudentia præstanta: quæ vigilie

Suscipiendo: et quot in paucis animus nocte dieque vexan-
dus: tam aut demeris, diu tui commodi oblitus, et tibi ipse
hostis, et inimicus esset, ut non dico id vltro appetere, sed
ab alio traditum, et ablatum summis studiis, et omni
animi contentione non recusares? Si ne igitur vos, ut alius
impeter, permitteret, qui vel ita ambitionis vitio, ut ne ipse
sibi impetere possit: vel ita sultus, ut eius ipsius mure-
tur, quod cupit laboriosum, et difficilem rationem ignoret?
Quid quod ista ita sunt mutuo copulata, atque conjuncta
ut qui non vitio à Domino constitutus, non sit prudens, cer-
te fidelis esse non possit. Nam cum tu ei seves fidem,
à quo scias te non esse constitutum dispensationem? Cum
in Magistratu gerendo ejus voluntati innoxias, qui ipse
tue voluntatis nullam rationem habendam esse duxerit?
Cum Domino studeas, quem novis tuis studiis fuisse advena-
tum. Aut cum non potius à Christo deciscens ad eos ho-
mines colendos omnes rationes tuas converteras, quorum
studia tue voluntati fuerint suffragata? Itaque quomodo
tota Provincia perniciem ex nostra infidelitate dimi-
navit, id, quod initio dicebam, ita ea infidelitas ortum ha-
bet ex eo, quod non vitio à Domino constituti, sed ambi-
tione potius, et paucis perveris studiis, non magis in
impetum, quam in praedam, et deviationem Domini
gregis immisisti.

Cupio me esse mendacem: cupio nostram tam facta vul-
nera sinminus varare passim, saltem silentio tegere: sed
ut ego taceam, ut linguam comprimam nostris vocibus,

et nostra confessione nos prodimus. Verum ne finguntur
à me ista, an ut levisima dicam, quod Choninthiis, qua de
re Paulus scripsit, contigebat, idem nobis in praesentia accidit,
ut alius Pauli, se esse dicat, alius Apolliniv: ut alius huius
nominis factioni, alii illius partibus seudeant. Hic Paulum,
ille Apollinem suae volutis Deum habeat: ille Philomoni om-
nia debere se dicat. Si à Domino convicti videri volumus, cum
id hominibus nos debere, profiteamur. Cum factionibus dividimur?
Cum rem Domini, quae communis, et una est non communibus
animis, et opibus gerimur? Et ut nostrae inter voces contice-
rent, an non ipsae res idem clamarent? Tu in eo totus es ut vo-
luntatem ceterorum hominum omni ratione demeraris, ut
illosum omnem nunc obreaver, ut omne pravi, et aucti judi-
cium ad eorum arbitrium revoces; nihil quae aliud, aut agis,
aut cogitas, praeter hoc unum, ut illosum animos tibi vehemen-
ter concilies: cum adstant munuscula vltro, citroque mixtura;
Cum adstant, revivilem in modum te submisit, blandis, assen-
tatur, et quod ille paravitur ē comedia de seve praedicat.

Hic vltro anxides, et eorum ingenia admixor simul
Quidquid dicant laudo, id rursum si negant laudo
id quoque

Negat quiv, nego; ait, aio; portremo impexari
cyomet mihi

Omnia assentari. is quosus nunc est multo
Vberimus.

idem ut facis, et poteris aut ipse credere, aut nobis persona-

dexe te esse à Domino constitutum? Non præfecit Christus
sue familiæ ejusmodi hominum rugas, graues, et pios, et
constanter homines præfice. Ne fallax ab eo constitutus
foram ex cui vixis. Nisi credamus te Domini voluntate
imperare; age ne cura homines, sude, ut placeat Domino;
Complexere amore illius familiam; parce sollicitè illius
ouer; alimenta præbe; et in eo totus incumbe, ut nequid
de grege pereat: sin ista negligis, et id quod facis, vel
ampla edificia exigere, vel sper, et rem familiarem au-
gere: vel uni hominum inuexire, prima ducis, de re-
niam vixit, non ex à Domino constitutus. Sed hæc
peripicua, et nota sunt. Nam vi vixit illam re-
xum vixit, et occultam illam huius aei administrationi
di rationem, et latens artificium in lucem proferre
vellem, quas tragediarum oratione mea, et quos tumultus
excitare possem. Verum esto sane, sin per me obcura,
dum conuientis veræ testimonio sint manifesta, tegam
tuæ quasi silentio orationis meæ, dummodo vixit, fac-
tis retegantur, me etiam si vixit, lateant, dum tamen
et proprios cuiusque vixit, et omnium hominum sen-
sus vos non Domini voluntate, sed malis artibus im-
perare non lateat. Quid igitur mirum est, quod sub-
ditos homines consumacer; quod protexos, et in ves-
tram perniciem non nunquam audaces expeximini;
quippe qui non sicut à Domino constituti. Ego Christo
dedi nomen, non ambitioni, Te ambitio Prelatum fecit.
Ego attentioni non vixit: tu attendendo ad imperium

est evectur. Ego hypocrisi, et malis artibus, nulla fide, ut
obediam, advingox: tu hinc rebus tanquam machinis usus
adium tibi ad honorem, patefecisti. Itaque aut legitima poter-
tate flere, aut mihi id concede, ne tibi legitimi Magistratus lo-
co habeam. Nam si id audeo dicere te, fuisse à Domino con-
stitutum, unde quæro tibi tantum ardor, et tanta cupido imperam-
di fuit? Cui illo potissimum suffragiorum tempore blandum te
prece rorem, et facile prebuiti? Cui maxime hoc nova hilarita-
te solvisti? Homines humanius apelasti, et orationem tuam
munitato quodam lepore, et non solius quasi verborum, sali-
bus condidisti? Cui, inquam, cui per ceteros homines (hec
enim res obscura fuit) ab iis, quibus ius erat, ut te suo su-
ffragio adjuvarent omni ratione contendisti? Si à Domino es
constitutus, hoc est, si magnitudine, et difficultate rei probe in-
tellecta intuitus, et vi maiore coactus in eum honoris gradum
ascendisti; et si intelligebatur id quod res est, in eo non tam
tibi honorem esse delatum quam impositum omni, Cui iis
qui tibi suffragati sunt tantum te debere existimasti? Aut
si hoc humanitatis est, cui eos, qui honestatis potius, quam
voluntatis tue rationem habuerunt, hostium, et quidem infer-
tissimorum loco habuisti? Cui te illis inimicum inimicem,
implacabilem; omnibus denique modis infernum exhibu-
isti? Res certa est, dubitari non potest; non ex à Deo con-
stitutus. Non igitur te oves sequuntur, nihil mittere; non
etiam tu per ortum ad ovile, sed aliunde es ingressus.
Non audiunt, scilicet vocem non agnoscunt: contemnum etiam:
baculum legitime potentatis non habet: defugiunt, iuxta pu-
tant. Impetum etiam in te canes faciunt, quippe qui sub pau-
toris specie lupum truculenta rabie exortum vident. Ergo si

gregem dicto audientem habere cupis, esto legitimus Pastor: et si legitimus Pastor esse vis, ne velis te esse Pastorem. Sic enim vix imperabis, cum invitatur ad imperandum accerseris. Cum id minus fueris accersarius, tunc ex voluntate Domini constituitur.

Quod autem additur: Super familiam suam copeccaverit, ut intelligas, qua ratione esse debeat erga illam affectus. Familiae prae, non tuae, neque alienae de plebe, sed Domini. Non poteris pro tuo arbitrio dissipare, non enim est tua, non tua est vulgarem, aut etiam mediocrem curam adhibere, est enim Domini. Nam si id amoris ratio postulat, ut in amici negotio summam vigilantiam adhibeas, erga Domini familiam, et eam praecipue familiam, quam ille dicit esse suam, quanto debet esse sollicitior? Multum habet Dominus familiarum (quid enim est, quod sub illius imperio non contineatur?) sed quam suam appellare vult, unam solum, hoc est nationem Christianorum habet. Et iam cum audis suam familiam electam, eximiam, indulgentissimam habitam, et illi vehementer charam familiam intelligas. Id enim fuit usus sanctarum litterarum, et divini ratio sermonis. Sic enim Joannem cognomento Baptistam Calentius Pater per Prophetam Angelum suum appellat. Ece ego, inquit, mitto Angelum meum. Cui si dicat: eximium illum, et prestantissimum Angelum. Tuo circa vide quid agas. Eodem enim apud te loco illam esse vult, quo apud te est. Vis scire, quae sit ratio muneris tibi delegati, vide qua id ratione à Christo administratum; si contemptus ille habuit familiam suam, si neglexit, si se illius sudoribus, ex dolore aluit,

si contumeliosus affecit, si praedae exposuit, si tandem revar in
illam manus intulit, in fugamque convexit: nihil est quod
vobis irascant: pergit quod facitur. Nulla enim res inflexio-
ner, aut degenexer est. Sin autem illam viros occulit, et sua
vita plur dilexit, si proprio sanguine cariores habuit: tu
audeas vel negligere quod Christus tibi ipse preulit, vel
dissipare, quos immenso ille labore, et crudeli totius corporis
laceratione collegit, vel servorum loco habere; quos ut à feda, et
fera servitute, vindicaret, mixtam servitutem, ipse servavit.
Praefecit te Dominus familiae suae, et vane, ut nihil aliud esset,
nisi quod te dignum existimavit, cuius curae, et fidei suam
familiam, hoc est, suos amores, et delicias concederet. Id
te ad omne humanitatis, et benevolentiae genus emollire debui-
set. Possis ne tu Domini de te conceptam opinionem frustra-
ri? Possis spem fallere, iudicio non respondere? sed vide;
convituit te super familiam suam, sed ita ut dispensato-
rem dici voluerit: ut ex eo, quod dispensator dixeris, te non
tam imperare, quam servire, et praescripta formula servire
intelligas: in eo vero, quod super familiam vir convituitur,
intelligatur in honor, qui tibi è familia est deferendus, ut
quemadmodum Christus rebus omnibus, quae aut dixit,
aut gerit divina humanis, hoc est imae summis, paribus
magnis copulavit, ita eorum, quos suo loco convituit, offi-
cium ex utraque ratione esset temperatum, et in eo mu-
nere servi amidiuatur cum praefecturae dignitate, et honore
coniungeretur. Quod, neque de dignitatis splendore cum te
servum cogitaveris fastu innumeras; neque abjecta servi-
endi ratio, nisi ad eam honorifica aliqua species accederet,

te faciat contemptibilem. Conuertit te Dominus super
familiam tuam. Sed cuius rei, obsecro, gratia, conuertit?
Vt det, inquit, illis cibum in tempore. Gratia tibi Christe
benignissime, et summo imperator: praeficis nobis, non stul-
tos, aut infidos homines, sed fideles, et prudentes, reueros
non qui verent, sed qui alant; non qui flagella, sed qui
cibaria tuis famulis subministrant. Multa mihi hoc
loco confectum dicenda, et quae cura orationis meae, pre-
solanda sunt: quoniam ad calcem, et metam fere iam
amhelat oratio. Vt det, inquit, cibum: verum apertio-
rem vocem, quae verbi munus vos admoneat, desideratis?
Nihil dici poterat neque maiori luce, neque maiori com-
pendio: Vt det, inquit, cibum; ergo ad id tuum munus
tantum spectat, ut alar, ut parcar, hoc est, ut omni ra-
tione blandum te, humanum amicum, amplexumque
demonstres. Cibum ante accipiat familia, hoc est, non de-
vota, sed commoda, non iactantiam, sed utilitatem,
non iniuriar, sed summi emolumentis cumulata bene-
ficia: cibum, neque alium nisi cibum deus oportet, ut inte-
lligat etiam cum ratio disciplinae severitatis personam
tibi imponit, cum corruptis aliis remediis ad hoc au-
texa, et amara medicamenta descendit, id quod ratio,
et cum delectu, et non parum est faciendum, nihil aliud
in eo praeter est, in quem animadvertitur commodum,
et salutem esse querendam, atque ita querendam, ut sic
conspicuum id te querere. Hoc fert, ut ita severitas ani-
madversionis cum animi misericordia conjuncta, iudi-
cii rigor lenitate temperetur; paene avertitur Charitatis

22
dulcedine sic condita, ut in ipsa punitione amor luceat, et
inter ipsa verbera pateatur affectus emineat; ut non acerba
punio, sed salutaria medicina; non hostilis vindicta, sed le-
nis et amica obsequatio; non severitas, sed amor, et charitas,
sed cibus, et quidem suavissimus iuxta omnibus videatur. Ci-
bum, et nihil aliud preter cibum donare debet, ut quidquid
dicat, quidquid faciat, id pro exemplo, et incitamento ad Na-
tutem hominibus tibi subdici esse possit. Nullum ex te Rex-
bum involent: nullum asperum, nullum procerum, atque
imprudens, nullum scurrile, nullum quod animi vitium ali-
qua ex parte suboleat, aut vanum audiat. Omnia sint
tibi cum prudentia, gravitate, et pietate coniuncta. Cibus
denique exhibito: ut quoniam in sacris lueris eo nomine
quaecumque ad vitam tuendam sunt necessaria, comprehen-
duntur, intelligat; nullam muneri rationem; nullumque
beneficii genus esse, quod non vel prestanti à te, vel ab te
spectari oporteat. Ex hoc divine à Platone dictum. Iuxta
à Plomero eos qui Rempublicam administrant, appellatos
fuisse pastores: nullamque appellationem esse, quæ vel con-
gruentior, vel plenior, vel ad illos sui officii admonendos
sit efficacior: proterea quod quemadmodum ea omnia, qui-
bus gregis tutela eget, unus pastor munera sustinet:
ille enim, inquit, et parit, et morbis medicinam facit. Item
et medicus, et promoveat est. Idem pariter obsecrat, et nu-
trit. Preterea nemo melius murica, et cantu armentum
oblectat, nunc voce, nunc arundine gregis sui auxer de-
mulcent; ad eundem modum, qui in magistratu est, et
parentem preare debet, et medicum; et nutritum, et

et amicum, et sexum, et consilioxem, congerationem^{etiam}, in-
terdum, atque ~~societatem~~ ^{Societatem}: omnia, quibus salus hominum
conducitur, curare: nullum quantumvis laboriorum mu-
nus refugae; vix in omnem partem vertere. Omnes en-
im alię artes, quę sunt in vita, in cepto quodam, et defini-
to genere versantur: et quavi inter se humanam vi-
tam pariter alię aliam pacem uentur. Medicina salu-
ti consulit, arx veritiua nuditati, agricola famen pro-
pulsat, architectus contra Caeli inclementiam, et arvis
influxus nos munit: picura oculis; murices auribus
seruit. At civile munus, et Magistratus cura, labor,
industria, nullis coarctat, et prescriptis regionibus conti-
netur: neque ut alię per pacem, sed ut nulla totum in-
tegrum, uniuersum hominem tuendum, fovendumque
complectitur. Cibus itaque, hoc est, omnium rerum, qui-
bus homo indiget, necessariam copiam subministrat.

Sed vide quibus illis, illis inquam, non tibi: illis te
divitem esse oportet, tibi pauperem. Illis liberalis et atque
magnificus, tibi parvus atque tenax. Illis, inquam,
non aliis, hoc est, presentibus: non illis qui venturi erunt
in annis. Exigis nova edificia, et summa cura commu-
ner consuevit augere, totaque animo, et studio posteritati
consulit, quę ad tuam curam non pertinet. Eos autem,
quibus preer, et quibus à te imprimitur oportuit esse pers-
pectum, summa omnium rerum inopia laborare, atque
perire sinis: quo quid potest esse perverius? Nam si
hec ratio semel admitta fuerit, ut tu presens negligas,
fueris studeas. Et illi cum vixerint ad alia,

et post commoda secula, omnes suas curas, et cogitationes
convectant, fiet, ut ejus rei quæ hominum gratia constitu-
ta est utilitas, semper iis qui preerunt, posteritati immi-
nentibus ad nullas unquam perveniat. Tu itaque cura
preerentia, futura aliter curabit, neque tam diligenter vi-
dendi velis, ut Domini providentiam prevertas. Illis por-
tremo à te, non tibi ab illis cibum est tribuendus, hoc est,
ut Dominicam familiam pascere, non te illa saginare
debet. Non temere hoc, et sine causa à me dicitur.

Adest enim et video, adest profecto quidam, et in hoc verborum or-
dine iam diu, quod doleo, versatur, qui cum mihi aliquando mag-
na visus, et altercatu fuit; cum ille multis verbis vixis contem-
deret, et omni animi contentione pugnaret: Prælatum non ip-
sum subditos homines alere, sed à sibi subditis illum ali-
sporcere. Ego contradicere id esse hominis ne ipsum mu-
nus, quod gerebat, intelligentis: ego ut mihi de sella sedens
fracta, et molli voce; et vultu, et toto corporis habitu ad virum
composito: alios digito, et oculis divortis notabis: in alios
salubris ludes: alios homo ut tibi videris peracutus, obliquis
diceris perstringer: et ubi in frigido corpore bilis accensa est
convitiis male acceptis dimiter: omnes denique, præ te flocci-
facies: et quos vel servorum loco habeas, indignos ducis: et hac
ratione uo te officio probe satisfecisse putabis: mecumque
contender te tuorum labore, et exummiis ali, et parci debere?
Videlicet res obscura, et ambigua est, aut multæ difficilisque
questionis: et non potius aperta Christi voce, et illustrati illi-
us testimonio definita. Reges, inquit, gentium dominantur
eorum, vos autem non sic, sed qui maior est inter vos, sit

tanquam qui ministrat.

Procuratio tibi tradita est, arduitas, labor, sollicitudo, Vigiliæ: non otium, non deliciæ, non requies. Te uiv ovisur ricum quætere, non tibi illar cibum, suppeditione decet. Sed hæc perpicua sunt. Illud autem quod postremo loco sequitur, nempe, ut des in tempore, vobis diligenter est aduertendum. Sepe enim ratio temporis, et oportunitatis neglecta, omnem officii vim, maioremque pervertit: ut vel gratiam minuat, vel fructum aufert, vel in partem illud, pernitentiæ committat. Consulisti aliquid beneficii in tuos; verè illos, aut alia re necessaria iuvisti; sed sexo et vin tandem illorum Vocibus, quærelaque coactur. Vides quid egeris: gratiam omnem summam alioqui futuram perdidisti. Verè enim, non solum per eleganter dictum est à Poeta...

Gratia quæ tarda est ingrata est.

Gratia namque

Cum fieri propter gratia gratia
maior

Laborat morbo aliquis, dum medicinæ locus est, illum negligis: at ubi vir mali incuria corroborata, nullam bonam spem reliquam facit, accursis, medicos convocas, sumptui non parcis. Cæna iam est illa opera, fructusque cæcet tu nimis in longum tempus dilata sedulitas. Feret in hoc non iusta de causa irritatus animus alacris, quid tu contra inarcesis? Quid minaris? Quid supplicium, quid verbera intentas? Hoc est invanientem maiorem ad insaniam adigis? Evertine parum, ce pone minas: sine illius

animi tumor deidecat, mox se castigari patietur, quem paulo ante sine gravi illius perniciē non poterat vel leviter admonere. Alia supplicii inferendū, alia indulgentiæ exhibendæ apta, et idonea sunt tempora. Imbecillitas animi amore fovenda: facinus et audacia severiori pœna plecenda est. Sed vos impudentia animi cuncta ista persexistis. Nam quo tempore, labore, et rerum difficultatibus, aut quavis alia ratione hinc inde impulsus, facis animus quavis labascit, eo tu potissimum tempore irritas, urges, injurias accumulas; indignationes, et odii facis subinde admoer: pellis denique donec ruat. At idem ubi facinus est designatum; et ubi est perpetratum flagitium, blandum te, et facilem et innocentem, hoc est, in excitanda moxum disciplina divulgum ostendis. Olim ista, olim tibi facienda erant, cum illorum quavis eger animus morbo implicabatur. Benignitate exani sanandi cum nutabant Charitativ nodo vincendi, cum auebant prudentia, et tolerantia succentasidi. Nunc vero culpa, supplicium rei gravitas, odium, exemplum: severitatem acerrimatēque deidecat. Tunc comes, et perindulgenti debueras esse Pater: nunc severus et trivis judex si necesse est. Nam tu mihi in dissolvenda disciplina modo lenis sis, qui paulo ante intuenda tuorum salute immicis, accerbis, crudelis, et barbarus plane fuisti. Tu illos, quos vix spernebatur ista communi luce frui, eadem, aut etiam meliori conditione, quam ceteri esse, sinas; permittasque illis, ut tamquam se bene gentes, læti, et alacres, et plene de notitia ignavia, et stultitia triumphum agentes, erecta Cervice, et amisso pudore volitent? At gaudes de inventa ovis,

quam perdididerat, et cum bonis partem humorum suorum im-
porantem levis reponat. Probo, laudo, gaude vane; sed ita ut
me impunitate audaciam illius alerem, iterum perderem. Gau-
de: sed ita ut ne tuo nimio, et immodico gaudio, reliquar
vobis vis causa perire. Gaude, sed ita, ut viciam egrotam
illam, et morbidam esse: et à te amariori et austeriori me-
dicina sanandam. Sentiat illa se peccasse: sentiant alii
id ille non impune fuisse. Exubescat illa suum dedecus:
Caveant alii tot ignominie maculis notatam culpam. In-
telligat illa se infirmum et potestimum honorum locum
tenere: intelligant alii, qua illius conditione, siquid admi-
ssum fuerit, sit deinceps vivendum: quo pretio, qua
mercede, quo periculo sint peccaturi. Itaque inter ratio
temporis appetitum requirit: alius in rebus, et odio
tempore esto, si potest humanitatem lenitate et comita-
te conditor.

Denique in tempore demerendum cibum praebere debes, non
quod aliquod tempus sit, in quo cerere tibi, aut otiosi liceat,
sed ut quemadmodum humanus animus tamen semper
in actu sit, tamen aliarum actionem suscipit, nunc amat, post
odio prosequitur, iam meret, iam letatur, modo corpus qui-
et, modo ad quietem revocat: oculis videt, auribus sonos
excipit, in corde vivit, in capite intelligit; in iecore nuclei-
tivam facultatem exerceat, et pro diversa ratione membro-
rum alia, acque alia munera obit, simul et illis omnibus
prevenit: et ad singulorum rationem se attemperat. Ad
eundem modum Praetor toti Reipublice, quavi corpori
impositum, et videtur illius partem vitali quodam com-

plebs fovetur, atque devincitur, ita universis adesse debet,
ut pro ingeniorum diversitate, et temporum ratione interduz
ad virtutem invitet, interdum ad pugnam; et luctum
cum hoste animae nunc melior addat: nunc meritudinem
pellat, letitiaque afficiat: iam ad virtutis amorem laude am-
mor suorum accendant: iam minis et suppliciorum terrore in-
officiis contineat, agat modo precibus; modo praeceptis; modo
blandimentis: modo obiurgatione, et animadversione praevo-
xi. Hos comitate sexmonis, illos taciturnitate: hos se, illos
verbis conciliet: doctis doceat sic: apud scientiae expertes ne-
scit haberi exaudiat: filius Pauperem, equis medicum, ignavis
magistrum, praevis vindicem, bonis comitem, juvenibus dul-
cem, senectae confectis suavem amicum cunctis diligentem
se, et fugi sexum exhibeat: sic Convicius, modesta gravitate
suavis; sic Sermo lenis, sic amica obiurgatio: sic audens cura
aeque sollicita, vigilet semper, cunctis praespiciat, sua negligat,
aliena curet, hoc est, ut prima ultimis iungat, se fidelem, se pru-
dentem, se à Domino constitutum esse demonstraret. Quod si his
omnibus virtutum quavis luminibus omnes eos, qui singulis
Provinciis praesident sunt praefecti, ornatos esse debet: in eo qui
omnem molem provinciae sustineat, quanto ea omnia debent
esse illustriora? [¶] Vos quorum suffragiis ille modo creandus est, pro-
videre debetis. [¶] Aliis quavis minora arcta suam quamdam
lucem, et quavis fulgorem habeat, hic ceu totius luminis fons,
suae lucis copia, et abundantia omnes alios illustrat. Caeci
fideles sint, et prudentes: hic non ut unus de vulgo, sed inter pru-
denter prudentissimus, et inter fideles sic fidelissimus. Et
si cum huiusmodi esse semper decet; hoc tempore, et hoc Pro-
vinciae languore non decet modo, sed vehementer etiam

est necessarium. Nam profecto, quo loco res Provincie sint
deducte, videtur: qui status rerum, quæ perversis reipu-
blicæ, quæ hominum, et quam avida quærela: quæ corrump-
ta sit, et plane naufragium bonorum morum perspicitur.
Omnia quasi membra Provincie laxata sunt: totum corpus
infectum: nihil aut tam sanum, aut tam semotum, quod
non aliqua vir morbi pervaserit. Nihil est eorum, quæ la-
befactant Republicam, cuius nostra Provincia sit expens.
Si circa legum prævidiam stare nulla potest Republica, nobis
iam olim nullæ sunt leges, si res communis præmis conti-
netur, et pæna, neque scelus supplicium, neque ~~Quid~~ me-
ritam gratiam apud nos habet. Si periclitatur Republica
cum rerum impediti gubernacula tenent, nos iam diu est, qu-
od in summis discriminibus, periculum quæ veramur. Quod
obscuro genus calamitatis, aut mali à nostris miverit abest?
Malum est, cum Magistratus inter se dividunt, nos collidi-
mur interitum dividit. Factiones exerunt Republicas:
non potest fieri ut nostra procul absit ab interitum. Peccandi
licentia, et peccatorum atrocitas, et perditorum hominum
passim obvia multitudo indecens est dissolutæ morum
discipline; apud nos (O nostram miverit!) sic omnia
scaetent flagitior, sic ardent scelere, sic eiu modi hominum
peritibus sunt iuncta, refecta, ut mihi crebro occurat vultus
ipse illud propheticum: Qui dabit me in solitudine di-
versorum viatorum, et derelinquam populum meum: et
recedam ab eis, quia omnes adulteri sunt, et ceteri perversi-
tatorum. Itaque non est huius temporis ratio eadem, quæ ce-
terorum. Antea si quid offensum fuisset, vulnus accipiebat

26
perpublica; nunc si quidpiam peccatum fuerit, ut intereat nece-
sse est. Nullum esse iam potest leve erratum: nullum vulnus
mediocris: quamcumque plagam accipiat, accipiat modo lethalem
plagam accipiat, oportet. Quapropter sic existimare debetis uni-
bexar omnium nostrum fortunam, opes, incolumitatem, salu-
tem, totam denique Rempublicam, quæ ex isto vertice facta nunc
pendet, in vestrarum manibus positam, et collocatam nunc esse. Id-
que hodie agi, ut per vos aut salvi simus, aut fide, et mivere
pereamus.

Cogitate Provinciam nostram quasi communem parentem
in praesentia languere, et quidam aliquo morbo oppressam cum
summo vice dumtaxat egram decumbere. Vos quoque ut pater
deceat filios convenire, ut qui illius morbo mederi possit pater-
tum aliquem, et excellentem medicum quaeratis, totamque
eius salutem ex medici arte pendere. Id quod esse debeat
non tam ego, quam ipsa res, imo vester ipsa Provincia vos docet,
quæ iam vobis cum sic agit, et quodammodo tacite loquitur: in
summum vobiscum periculum aducta sum, filii, et nisi cito
providentur, extrema mea tempora, et facta iam invitat. Utul-
ta et gravia vulnere vestra culpa accepi. Ea quoadiu per vi-
res licuit, quoadiu robur aliquod fuit, tuli, ut potui. At nunc
mali, et gravitatis et diuturnitatis omne robur exhausit: om-
nis exhausta vixit; neque ulterius sustinere longius miventis
debilitate sonectur. Vulnere mea Medicum requirunt, quia
invenit, atque periculum, quia multa; induratum quia gra-
vissima, et prope lethalia, experientem et in rebus dubiis, et
difficilibus multum, et sepe veratum. Non pariter ratio hu-
ius temporis, non vixit imbecillitas salutaris meæ, ut pericu-
lum faciat ignote, et non peripete prudentis. Nam si se-

mel peccatum modo fuerit, actum de nobis exit; nullus locus,
nullum tempus relinquendum faciendæ de novo medicinæ. Non
dignitatem à vobis, non honoris ornamenta peto, ita olim,
salutem tantum, atque vitam peto; atque id non tam meum,
quam vestra causa peto. Ego enim ce honoribus, perfun-
ta maximis, et numerosa ce illuſtri prole facunda, quod
à me attinet, satius vixi. Si vobis incolumibus mori possem,
equis animo mortem obirem. Nunc autem vestra omnium
salus, mea salute continetur. Ista vulnera quibus con-
ficio, vestra sunt, vel quia vos ledant, vel quia sunt à
vobis illata. Ô novum mixæie genus! Si filius vulner
accepi, nec possum vivere, nisi pex eos qui me ad necem
sauciaverunt. Possum vobis ignoscere: possum condonare illa-
tar iniurias: possum vestrum auxilium implorare, et
vos non poteritis animum ad opem ferendam inducere?
Vt nihil aliud esset, tamen id satius esset, ut faceretis me-
dicinam, dedisſe morbo causam. Nunc vero quos non
titulos allegare vobis, possum? Si rebus afflictis ex mi-
serendum, mixæia sum: si senectutis ratio aliquid
valeat, senex sum: si egrius pietatis officia debentur, ego
quibus morbis non laboro? Si iniuria, et immixto oppre-
ssus natura faveat, ab iis quos alii hæc vulnera infelix
accepi. Si denique benemeritis gratia est referenda, quid
plura dicam? Sum mater. Nolo vos moveat hæc ratio
Calamitatis in matre, si non moveret in hoste. En ia-
ceo: en extremum spiritum duco: en opem supplex im-
plo. Quid vel inferitur hostis amplius desideret? An
heredit? An dubitabit? Nondum ne vos satius miseret
mei? Vitam mater filius peto, atque ab iis filiis, pex quos

pene occidi, nec tamen impetio. **O** Stuprem invisam! **O** Ver-
tix Foxentibus, divinis illis Vixis, degemem prolem! **N**on
sic illi maiores vertai, quibus entis indigni, quorumque ego
pietate, et divina Virtute recreata felix quondam, et beata
floream. Illi omni me ratione illuxaverunt: Vos postrema
ignominia affecistis: illi infinita in me ornamenta contule-
runt, Vos vitam ademistis: illi pro meis commodis Vixis vi-
tam profundebant, à Vobis in summo meo periculo, vel inane
lacrymarum officium non potui extorqueri. **O** celarem com-
mirationem! **O** conditionem miserandam! **O** meam fedam
canitiem! **O** etatem, ac dedecus et ignominiam plur satis
vivacem! Votum ne meas lacrymas; votum ne ut Vertis
gemitus advoluta servilem in modum Vos orem expectatis?
Ecce advoluta: ecce meam canitiem ad Verta genua submitto.
Ecce obortus lacrymarum ora sinuque xigo. Pax har Vos lacrymas
filii: pax hoc ~~animos~~ perperus in honore actor: pax hec obeza
que Vos aluerunt longa etate Vicia; pax antiquam illam
famam, et gloriam nominis mei ora, acque Obvortor, sublevo
te jacentem: ferte spem calamitose: depellite, depellite à cer-
vicibus meis iam iam imminentem pestem: deponite priva-
ta studia, concepta odia vel abicite, vel in aliud tempus re-
servate: Suscipite dignam Vobis, dignam Vertis maiori-
bus curam juvande Reipublice, et in studio meo, id est,
communis salutis, concordibus animis incumbite. Hodie
aut pax Vos recreata meliorem Spem concipiam, aut à Vobis
deserta, exani et iniviam vitam relinquam. Nec Vobiscum
illa agit.

Tu autem quicumque huius morbo medicus futurus

es, quoniam ex isto conuenit, unum futurum est, sic cogitare
debet. Provinciam suscipis, non ut alii regendam, sed ab
ipso proprie interitus vindicandam. Magna cautio tibi
adhibenda est, et summa prouisione agendum, nequid aut
offendar, aut pretermittar. Multis illa, et gravibus malis,
vulneribusque affecta est, quorum quædam inueterata sunt,
quædam recentiora, ^{alia} forte aliaque videntur sanata, non sunt
illa quidem sanata, sed eius qui modo magistratu abiit op-
timi, et humanissimi viri; negari non potest, prudentia, et
lenitate est illis quavi tenuis quædam cura inducta. His
tu omnibus medicinam adhibere debes. Nam si mau-
te prouideris, exumpent in apertum exitium: dividende
tibi sunt cogitationes, et multo rerum uno simul tem-
pore prouidendum. Magna corruptela est bonorum
morum. Id te in primis curare decet, ut ad priuatum
deus reuocentur, atque ita reuocentur, ut in eo non tam
illa, quæ speciem honestatis habent, quam quæ vere ho-
nesta sunt, conuertetis. Nostræ leges ius suum non
obtinent, ius pondus et auctoritatem addas, oportet.

Quærentes nostri homines, et merito quærentes, se opini-
onum errore cecos non habere quod secuntur, cum alii
accus. Hæc non nimiam standum esse censeant, alii non cen-
sent; alii cum delectu hoc tenent, illud reiciunt, dum qui-
dam priuatorum suffragiis; quidam hoc Verto selecto Com-
uentu magistratu affirmant esse mandandos. Hic ho-
minum iuribus quætelis tibi etiam finis est imponendus.
Qua id ratione facias ego quidem non statuo, neque aliquid
tibi præscribo. Illud tantum dico Vraunsis decreueris

decepnatio modo, meliori Conditione nostram provinciam,
quam nunc est sub ista ceca opinionum nocte futuram. Con-
stat quorundam gravibus iniuriis affectos esse immixto. Ut
nisi te acriorem, et severum vindicem praevertas, mihi exede, sta-
re non possumus. Alius enim impunitate in eo, qui iniuriam
fecit, licentia peccandi; et in eo qui passus est, includere in
dies nulla quasi vindictae medicina, lenitur iniuriae dolor, cum
magno aliquo malo tandem excurrat. Magna praefectorum
culpa multi homines quotidie nostrum iustitium deperunt.
In hac plane acerbum, immixtum, implacabilem te exhibere
necesse est. An est aliud, quod vel ab illis sollicitum sit
curandum, vel à te severius, et rigidius vindicandum? Si
quid de te pecunia perierit, rationem exigas, et severè pu-
nias, et cum singulis annis tot homines, et nobis, et quod
gravius est tibi pereant id negligendum putes? Tu non
exigas perditae ovium à portore rationem? Tu tam chara pig-
nora, pro quibus Christus mortuus est gratis perire sinas?
Illud autem quod ad eos, qui morbo laborant, pertinet, non
est tibi postremo, aut infimo, sed summo potius loco porren-
dum. Inhumane, asperè, et plane barbare cum egros agi-
tas, ita ut ei, qui in graviores morbum incidit, proposita
sit, aut cita et amara mors, aut diuturna, et acerba mi-
seria.

Homines porro, quibus impetraveris, quoniam ex vixio
quavi genere convalescant, vixia eadem, et non una ratione tracta-
re debes. In primo genere sunt vixi quidam, et morum pietate,
et castitate, et iure rerum, atque prudentia expectabiles: pauci illi
quidem: sed quos pauciores sunt, eo rationi in pretio abs te
habendi. Nolo te consilio semper habere, et socios rerum ge-

rendarum adjugetur maxime decet. Secundum genus est
eorum, quorum, vel ignota, vel despecta virtutis in tenebris
iacet: qui tibi excitandi et dirigendi erunt, ut ingenii et pro-
bitatis suae lumen nobis praeferant. In tertio genere veniunt
nonnulli, qui tamen si eorum improbitas, et nequitia apexis
argumentis teneatur, tamen inter vos, et in eo ordine selec-
tioni vocamur: hoc ut si digno suis meritis loco deiectionis
singulari, et prope divina beneficio provinciam officies. Ali-
qua ex fex quaedam, et quare sordes vilissimorum hominum.
De quo genere toto sic accipe: Optandum est ut ad sanita-
tem revocentur, sin autem id fieri nequit excinduntur. Il-
li enim quare sordibus exonerata provincia statim ha-
bebit et lenius, et melius.

Immunera sunt de quibus te admonere possem, sed me
plura dicere temporis angustia non sinit. Quocirca excita
te tandem quicquid es: expurgare; invigila; in omnem pau-
tem te voca; induc generosum, pecun; et quod multatum et
maximatum consultationum sit Capax. Et cum in extremo
periculo libelli dirisimimur nunc iri, nunc illi parti auxili-
ator: magnum, difficile, laboriosum, arduum, multiplex im-
mense, et prope infinitum, est munus quod suscites. Quid
si et id maius est quam quod ab ullo homine possit presta-
ri, et est despectata iam salus Provinciae, quid agimus
mireni? Quid otamur? Quid sedemur? Quid cessamus?
Cui non Christi divinis pedibus advoluci, opem illius,
et paternam veniam precamur? Pater, si tamen nos filii,
et non potius deventores perfidi, Pater; sed certe Pater,
mireare, perimus. ~ ~ ~ ~ ~

